

EMİNE SEMİYE İLE NİGÂR HANIM'IN MEKTUPLAŞMALARI

Şefika KURNAZ*

ÖZET

Emine Semiye ve Nigâr Hanım, eserleri, fikirleri, faaliyetleri ve yaşayışları ile Osmanlı kadın hareketinin tanınmış isimleridir. Bu iki hanımın 1896-1897 yıllarında karşılıklı yazdıkları mektuplar, onların kişisel tarihleri kadar, Osmanlı kadın hareketine de ışık tutacak niteliktedir. Emine Semiye'nin deniz yolculuğunda sahil boyunca gördüğü yerleri ve nihayet Selânik'i anlattığı bölümler, adeta bir seyahatnâme özelliği taşır. Kadın gözüyle yazılan bu yazılar, edebiyatımız açısından da ilk örnekler arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Emine Semiye, Nigâr Hanım, mektup, Selânik, kadınlar.

THE CORRESPONDENCE BETWEEN MRS. EMİNE SEMİYE AND MRS. NİGÂR

ABSTRACT:

Emine Semiye and Nigâr Hanım are well-known women for their works, ideas and lives in Ottoman woman movement. The letters, written among themselves in 1896-1897 throw fresh light not only on their autobiographies but also the subject of Ottoman woman movement. The parts of the letter written by Emine Semiye concerning her impressions during her voyage to Selanik and at least Selanik itself have nearly the characteristics of travel book. These works, written in terms of woman's eyes are important for being one of the first examples in our literature.

Key Words: Emine Semiye, Nigâr Hanım, letter, Selânik, women.

Emine Semiye

Tanınmış tarihçi, hukukçu ve devlet adamı Ahmet Cevdet Paşa'nın kızı ve yazar Fatma Aliye Hanım'ın kardeşi olan Emine Semiye (1868-1944), Meşrutiyet döneminin kadın yazar ve romancılarındandır. İsviçre ve Fransa'da psikoloji ve sosyoloji eğitimi görmüş, öğretmenlik ve müfettişlik yapmıştır. Yardım dernekleri kurmuş, sosyal ve siyasal faaliyetlerde bulunmuştur. Önceleri İttihat ve Terakki Fırkası'nın faal bir üyesi iken, sonradan ona tepki olarak kurulan Osmanlı Demokrat Fırkası'nın üyeleri arasında yer almıştır. Tutuklanma korkusuyla Paris'e gitmek zorunda kalmıştır (Kurnaz 2007: 453-454). Taha Toros, onun gizli politika işlerine karışan ilk Türk kadını olduğunu söyler (1992: 212). Selânik'te yayınlanan Mütâlaa (1896) ve Kadın (1908-1910) gazetelerinde başyazarlık yapmış, İstanbul'daki Hanımlara Mahsus Gazete başta olmak üzere Bahçe, Asır, Yeni Asır, Yeni Edirne, Şûrâ-yı Ümmet, Resimli Kitap, Yeni Gazete, Saâdet, Yeni Gazete gibi gazete ve dergilerde yazılar yayınlamıştır. Emine Semiye'nin başlıca eserleri şunlardır: Bikes, Muallime, Sefâlet, Gayyâ Kuyusu, Bir Müttehassisenin Tefekkürâtı, Terbiye-i Etfâle Ait Üç Hikâye, Hiss-i Rekâbet, Emir Çoban Kızları Yahud İki Kadında Aynı Tâli': Bağdat Hatun, Dilşâd Sultan, Selânik Hâtıraları, Hürriyet Kokuları, İktıtaf, Kalem Tecrübeleri, Hülâsa-i İlm-i Hisap (Kurnaz 2007).

Nigâr Hanım

Nigâr Hanım (1862-1918), tanınmış şairlerdendir. Macar Osman Paşa'nın kızıdır. Sekiz dil bildiği söylenir. Şairliği kadar, yaşadığı modern hayat tarzı ve konağında çağının tanınmış seçkin bilim, sanat ve edebiyat adamlarıyla düzenlediği kadınlı erkekli toplantılarla da ün kazanmıştır. O, toplumsal değişimle birlikte, ailesinden de gelen bir etkiyle geniş bir sosyal çevreye sahiptir. Bu şartların doğurduğu hayat tarzının sonucu olarak, kişisel duygu ve heyecanlarını "kadın" içtenliği

---

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı, sefika@gazi.edu.tr

ve cesaretiyle dile getiren bir şair olmuştur. Efsus (1887)'ta yer alan şiirlerindeki bu çağrı için yeni ve cesur tavrı dolayısıyla onu edebiyatımızın gerçek anlamda ilk kadın şairi kabul etmek gerekir.

Nigâr Hanım'ın dergi ve gazetelerde yayımlanmış çok sayıda şiiri bulunmaktadır. Hatıralarının bir bölümü ölümünden sonra yayınlanmıştır: Nigâr Binti Osman (1959): Hayat Hikâyem, İstanbul. Başlıca eserleri şunlardır: Efsus, Nîran, Aks-i Sedâ, Safahat-i Kalb, Elhân-ı Vatan, Tesir-i Aşk, Girîve (Bekiroğlu 1998).

Nigâr Hanım'ın konağı edebiyatçı, sanatçı ve devlet adamlarının her hafta devam ettiği bir cazibe merkezi durumundadır. Bu münasebetle, geniş bir dost çevresi edindiği bilinmektedir. Tanınmış edebiyatçıların kendisine yazdığı mektuplar da bu bilgiyi doğrulamaktadır (Bekiroğlu 2005: 143-170).

Emine Semiye (1868-1944) ile Nigâr Hanım arasında yirmi altı yıl sürmüş uzun ve derin bir dostluk bulunmaktadır (Bekiroğlu 1998: 240). Ada'nın zümrüt çamları altında akşamlara kadar süren edebiyat sohbetleriyle başlayan bu dostluk Nigâr Hanım'ın ölümüne kadar devam etmiştir. En son, onun ölümünden yirmi beş gün önce görüşmüşlerdir. Emine Semiye, Nigâr Hanım'ın ölümü üzerine yazdığı yazısında aralarındaki ilişkiyi, hatıralara dayanarak anlatır. Bu yazıda yer alan "Seni benim kadar kimse tanıyamadı" ifadesi, ikisi arasındaki yakınlığın bir ifadesidir (Bekiroğlu 1998: 240).

Gerçekten de, kadınlık tarihimizin bu iki isminin, bazı başka hanım yazarlarla birlikte birçok benzer yönü bulunmaktadır. Her ikisi de yüksek statülere sahip ailelerin kızlarıdır. Aydınlik bir zihniyete sahip babalarının yardımıyla özel hocalardan dersler almışlar, okuyarak kendi kendilerini yetiştirmişlerdir. Aynı dergilerde yazmışlar, aynı kişilerden teşvik ya da yergi almışlardır. İkisi de Avrupa'yı gezmiş, Batı'yı kültür ve coğrafya olarak tanımışlardır. Ömür boyu hastalıklardan şikâyet ederler. Evlilik hayatlarında kendilerini anlayacak bir eşleri yoktur, mutsuzdurlar, boşanırlar (Bekiroğlu 1998: 238-239). Bu gibi ortak özellikler de, ikisinin dostluğunu pekiştirir.

Nigâr Hanım 1918'de öldüğüne göre, bu dostluğun başlangıcı yirmi altı yıl önceye, yeni 1892'ye kadar gitmektedir. Bu tarihte Semiye 24, Nigâr 30 yaşındadır. Emine Semiye'nin ilk yazısı 1895'te yayımlanır: Emine Vâhide, "Bir Mütahhassisenin Tefekkürâtı", Hanımlara Mahsus Gazete, Sayı 13, 2 Teşrin-i evvel 1311/25 Rebiülâhîr 1313 (14 Ekim 1895), s. 3-4. Demek ki bu dostluk, onun yazı hayatından önce başlamıştır.

Emine Semiye, başyazarı olduğu Selânik'teki Mütâlâa gazetesinde Nigâr Hanım'ın yedi şiirini yayımlamıştır (Bekiroğlu 1998: 241). Bu, tamamen Emine Semiye'nin ricasıyla gerçekleşen bir olaydır.

Emine Semiye ile Nigâr Hanım'ın arasındaki dostluğun derecesini gösteren önemli olaylardan birisi, Semiye'nin basılan ilk romanı olan Sefalet (İstanbul 1324/1908)'i Nigâr Hanım'a ithaf etmesidir. Bunu, romanın başında yer alan Emine Semiye'nin Nigâr Hanım'a yazdığı mektuptan öğrenmekteyiz (Emine Semiye 1908: 3-6). Nigâr Hanım'ın cevabi mektubu da bunun devamına eklenmiştir (Emine Semiye 1908: 7-9).

Mektuplar Hakkında

Emine Semiye'nin Nigâr Hanım'la ilişkisi İstanbul dışında, Selânik ve Serez'de iken de, mektuplaşmalarla devam etmiştir. Elimizde Emine Semiye'nin yazdığı 4 mektup ile Nigâr Hanım'ın cevap olarak yazdığı 2 mektubu bulunmaktadır. Günümüze ulaşmış olan bu karşılıklı yazılmış mektupların önemli bir kısmı gazete sayfalarında kalmıştır. Emine Semiye bunların bir kısmını İktitaf isimli eserine almış (132-144, 145-148, 168-179, 201-219, 266-272, 273-279), Nigâr Hanım da bazılarını Aks-i Sedâ isimli eserinde yayımlamıştır (Nigâr Binti Osman 1899: 3-4, 155-157, 164).

Emine Semiye'nin mektupları, sanatçı duyarlılığını yansıtan bir üslûpla kaleme alınmıştır. Uzun uzun Selânik yolculuğunu, sahil boyunca gördüğü yerleri (Tekfur Dağı, Gelibolu, Lapseki, Çanakkale, Kilitbahir, Aynaroz, Dedeagaç, Kavala) ve nihayet Selânik (Beyaz Kule, Memleket Bahçesi, Cennet Bahçesi, Sedes) ve çevresini anlattığı mektupları, onun gezi yazarlığı yönünü yansıtan Karaferye (İktitaf, 437-552) ve Serez (Kalem Tecrübeleri, 79-153) yazılarının habercisi niteliğindedir.

Bu mektuplar, biraz da doktor tavsiyesiyle gezmekten hoşlanan Nigâr Hanım'ın bu ilgisini

tatmin etmek, belki de onu seyahate kıskırtmak için yazılmış gibidir.

Nitekim, Nigâr Hanım, İstanbul dışına ilk seyahatini 1905 nisanında Emine Semiye'nin davetine uyarak Serez'e gerçekleştirir. Kocası Serez Mutasarrıfı olan Emine Semiye, uzun zamandır onu davet etmektedir. Sonunda 15 Nisan 1905'te demiryoluyla Serez'e doğru yola çıkar. Semiye Hanım başta olmak üzere müşir ve ferik paşaların hanımları onu garda karşılarlar. Buradaki ilgiden çok memnun kalır. Müşir İbrahim Paşa'nın hanımı kendisine ziyafet verir, onun şerefine çengi oynatır. On beş gün kaldıktan sonra Semiye Hanım'ın tavsiyesiyle maden mühendisi Hilmi Bey'in misafiri olarak Selânik'e geçer. Burada da gezilecek yerleri görür ve mayıs ortalarında İstanbul'a döner (Nigâr Binti Osman 1959: 59; Bekiroğlu 1998:100).

Celâl Sâhir'in Nigâr Hanım'a yazdığı 1 Mayıs 1905 tarihli mektubunda yer alan, "Vapur seyahatini beğendiniz mi: Selânik'i nasıl buldunuz? Size anlattığımdan herhalde daha güzel değil mi? Aynoroz önünden geçerken muhteşem mehîb Olimp nazarlarınızı bir dakikacık tevkif etmedi mi?" ifadelerinden Nigâr Hanım'ın o günlerde Selânik'e gittiği ve belki vapurla döndüğü anlaşılmaktadır (Bekiroğlu 2005: 155). Celâl Sâhir, 8 Mayıs 1905 tarihli mektubunda onun trenle gittiğini öğrendiğini, dönüşte mutlaka vapurla gelmesini, böylelikle Selânik'i de görebileceğini söylüyor (Bekiroğlu 2005: 156). Bu mektupların tarihlerinde bir karışıklık yok ise, burada kastedilen seyahatleri anlamak pek mümkün değildir. Kendi günlüğündeki notlarına göre, Nigâr Hanım'ın 1905 Nisanında Serez'e, oradan Selânik'e gittiğini ve mayıs ortalarında İstanbul'a döndüğünü bildiğimize göre (Nigâr Binti Osman 1959: 59), belki de Selânik'ten İstanbul'a deniz yoluyla geldiği ve Celâl Sâhir'in bu seyahatten söz ettiği anlaşılabilir.¹

Nigâr Hanım daha sonra 1908 Mayısında Serez'de Emine Semiye'yi ikinci kez ziyaret edecektir. Semiye Hanım daha önce Berlin'de bir ameliyat olarak sağlığına kavuşmuştur. Nigâr Hanım da bu yolu denemek ister. Bu amaçla önce Serez'e giderek üç gün kalır. İki gün Selânik'te kaldıktan sonra Belgrat üzerinden Viyana'ya gider ((Nigâr Binti Osman 1959: 61; Bekiroğlu 1998:100-101).

İlk mektup, Emine Semiye'nin İstanbul'dan ayrılışına ve yolculuğu boyunca gördüğü yerler hakkında anlattıklarına yer verir. 1896 Haziran ve Temmuzunda İstanbul'dan Selânik'e uzanan bu yolculuk onu çok etkilemiştir. Yola çıkacağı gün, annesinin yanında şen şakrak konuşmaktadır. Vedalaşırken aile yakınlarının ağlaşmaları, kalbine o ana kadar hissetmediği bir acı bırakır. Gemi biraz açılınca hıçkırıklarını tutamaz. Bu üzüntüden kurtulmak için bir takım hayaller kurmaya başlar. Merhum babasını beyazlar giymiş olarak şefkatle kendisine bakarken görür. Ayağını öpmek için yaklaşınca, uzaklaşır. Eliyle ileriye göstererek, "Git kızım, Allah yardımcım olsun." der. Bunun üzerine sakinleşir.

Yolculuk yaptıkları vapur Rus kumpanyasının Çezarviç isimli vapurudur. Kamarot hanım ne Türkçe ne de Fransızca bilmektedir. Bu yüzden bir hayli güçlük çekerler.

Ertesi sabah dokuz buçukta Çanakkale'ye varırlar. Çanakkale ve Kilitbahir'in karşılıklı manzarası, ona Boğaziçi'ni hatırlatır. Sonra Aynaroz'a doğru yola çıkarlar. İleride denizin bir çizgi halinde açık yeşil ve koyu lacivert renkte ikiye ayrıldığını görürler. Mavi ve yeşil atlastan eklenerek dikilmiş, büyük ve yuvarlak bir sofraya gibi hayret verici bu manzaraya ibretle bakarlar. Yol arkadaşı olan bir Rum hanım, bu durumla ilgili bir efsane anlatır.

Aynaroz kıyıları, ona Büyükada'nın Ayayorgi dağına hatırlatır. Vapur orada tuzlu balık ve şaraptan oluşan yükünü boşaltır. O gece çocuğun rahatsızlığı sebebiyle sabaha kadar uyuyamaz.²

Ertesi sabah Selânik'e varırlar. Beyaz Kule'den geçerek kalacakları yalıya gelirler. İlk izlenim olarak şehri muntazam ve hoş manzaralı bulur. Yalının arkası Göztepe'yi, sahil boyu da Fener ve Caddebostan'ı hatırlatır. Moloz denilen rıhtım, tramvaylar, arabalar mükemmeldir. Şehrin havası ağır olup, suyu hazımsızlık yapmaktadır.

Musevi kadınların mahalli kıyafetlerini tuhaf bulur. Bu, aynı zamanda onun bir kadın olarak dikkatini yansıtır:

"Musevi kadınların kıyafetleri tuhaf ve acâyiptir! Başları yeşil atlasla kundaklanmış,

¹ Celâl Sâhir'in bir mektubundan Nigâr Hanım'dan Emine Semiye'nin adresini sorduğunu, bir başka mektubundan da Semiye Hanım'ın Nigâr Hanım aracılığıyla eşine selam gönderdiğini öğreniyoruz. Ancak, İkdâm'da yayınlanan bir yazısını okuduktan sonra, onun hakkındaki olumlu görüşleri biraz değişmiştir (Bekiroğlu 2005: 157-158).

² Hayattaki tek çocuğu Cevdet 1897 doğumlu olduğuna göre, bu çocuğunun hangisi olduğunu bilemiyoruz. Emine Semiye'nin birçok çocuğu küçükken ölmüştür. Bunların bazıları hakkında tebrik ve başsağlığı yazıları mevcuttur (Emine Semiye, İktifat: 360-372, 373, 424-425, 435-436, 445, 517-518, 547, 551-552).

saçaklı olan uçları da saç örgüsü gibi arkalarına bırakılmış alın çatkıları, boyunları, al, bazen sarı yemeniyle bağlanmış. Önlerinde önlükler, sırtlarında etekleri uzun eski zaman entarisi gibi elbiseler vardır. Bu entarilerin bir ucu sol taraflarındaki ceplerine sokulduğundan aynı kuyruk şeklinde bulunur!"

Nigâr Hanım bu mektuba 28 Haziran 1896'da cevap yazar. Emine Semiye'nin tasvir ve ifade yeteneğini över. Selânik şehri hakkında verilen bilgilerden duyduğu hoşnutluğu dile getirir. Bu ifadeden, Nigâr Hanım'ın henüz hiç seyahat etmediğini öğreniyoruz: ".İta buyurulan mâlumat bizim gibi hiç seyahat etmemişler nezdinde ne kadar büyük bir ehemmiyetle telâkki olunsa sezâdır."

Nigâr Hanım, mektubuyla birlikte Nîran isimli şiir kitabını da göndermiştir.

Emine Semiye'nin ikinci mektubu Selânik'ten gönderilmiştir. Nigâr Hanım'a, odası içinde küçük bir seyahat ettirmek amacıyla, Selânik hakkında uzun uzun bilgi verir.

Selânik rıhtımına çıkılınca, sol taraf Memleket Bahçesi'ne, sağ taraf yalılar boyuna doğru uzanmaktadır. Şehir merkezine girmek için doğru gitmek gerekir. Şehrin içinde iki tramvay hattı mevcut olup, biri şehir dışı sayılan yalı boyunca sahilden geçerek Depo'da son bulur. Diğer Beyaz Kule'den başlayarak şehir içinden Memleket Bahçesi'ne ve bu hattın bir kolu da şimendifer istasyonuna uzanır.

Şehir, bir dağ sırtına bina edilmiştir. Sokakları da İstanbul'unkine benzer. Rıhtım ve ona paralel iki muntazam caddeden başka Hamidiye ve Islahhâne adıyla iki büyük cadde daha mevcut olup, bu caddelerdeki evlerin manzaraları pek hoştur. Şehir, eski ve harap bir sur ile çevrilidir. Körfezde cereyan olmadığı için yalılar ve Memleket Bahçesi sahilleri ağır kokar.

Yaz mevsimi pek sıcak olduğundan akşam ve sabah vakitleri serinlemek için balkona veyahut bahçeye çıkılacak olsa rutubet sebebiyle sıtma hazırdır. O, başlangıçta bunu dikkate almadığından, on beş günden fazla baş ağrısına, sonra da şiddetli bir sıtmaya tutulmuştur.

Memleketin sıcaklığını tarif edilir gibi değildir. Mayıs ayında herkes deniz banyosuna başlamaktadır. Suları adeta hamam suyu gibi kaynar. Dondurma ve buz gibi, başka yerlerde zararlı sayılan şeyler, burada daimi deva sayıldığından onlar da korkusuzca yemektedir. Garip değil midir ki hiç de dokunmuyor. Sular fenâ olup, midede şişkinlik ve harâret hâsıl eder. Yazar, buna yavaş yavaş alışmış ve hastalık esnasında gözlerinin önünden gitmeyen Kayış Dağı suyuyla dolu sürahiyi artık arzu etmemektedir.

Memleket Bahçesi, panoramalarda seyredilen Avrupa sun'i bahçeleri gibi pek muntazam bir hâlde olup, sık ve gölgelikli ağaçların altındaki mevkileri, hele akşam üstü pek hazin ve latif olmaktadır. Bahçe içinde kadınlar için de bir özel bir bölüm ayrılarak, önüne kafes çekilmiştir. Bahçeye girilirken, yaklaştıkça Sarıyer'den Sulara gidilecek yolları, içine dahil olup da sahil yönüne inilince Ada'daki Burgulu'yu hatırlamamak kabil değildir. Bu güzel memleketin ahâlisi de eğitim ve gelişmeyi seven, yaratılış olarak nazik ve terbiyeli olup, pek kıymet bilir insanlardır.

Hükümet konağı, şehrin içinde büyük ve mükemmel bir binadır.

Yetim çocukların eğitimi için padişah adına yapılmış bir Sanayi Mektebi ile Hamidiye Caddesi'nde diğer vilayetlerdekinden daha heybetli bir İdadi Mektebi ve başka mektepler faaliyet göstermektedir.

Çok sayıda iplik fabrikası, gazhâne, buzhâne, bir sabun fabrikası ve bira fabrikası mevcuttur. Bunlar şehir dışı sayılan Memleket Bahçesi civarında bina edilmiştir. Sokaklar gayet temiz, evler ufak ve köşk gibi zarif bir şekilde bulunmakta ve göze pek hoş görünmektedir.

Şehrin etraf ve civarını daha tamamıyla gezip görememişse de, geçenlerde kaplıcalarıyla ünlü olan Sedes'e gitmiştir. Sedes, Selânik'e iki saat mesafede olduğundan, güneşin sıcaklığı oraya gidinceye kadar araba içinde yakıp kavurmuştur. Numûne Çiftliğine varınca hoş bir yerde dinlenmeye karar verirler. Sünger taşları arasından akan soğuk, oldukça tatlı bir sudan içerek, susuzluklarını giderirler. Ziraat Mektebi'ni dışarıdan seyrederek yeniden yola koyulurlar.

Selânik'ten Sedes'e kadar uzanan yolun sonu alçak dağlarla çevrili, geniş bir adadır. Tarlaların türlü renkteki manzaraları, ekinlerin salımları gönüllere zevk vermektedir. Şehre yaklaştıkça bağların uzaktan görünüşleri, koyu yeşil renkli halıları andırmakta ve aralarında yükselen tek tük ağaçlarla Bağcılar'ı hatırlatmaktadır.

Dönüş yolculuğunda karşılaşılan gurûp manzarası anlatılır gibi değildir. Memleket Bahçesi yönünde üst üste yığılmış bulutların arasında titreşen güneş ışınları pek latiftir.

Bu manzara Depo'ya dek devam eder. Oradan Emine Semiye'nin kaldığı yalıya kadar iki sıra, ağaçlar ile çevrili yol üzerinde, bahçeli köşkler sıralanır. Tıpkı Fenerbahçe'si yolunu andırır. Sağ tarafta Cennet Bahçesi denilen muntazam bir bahçe, biraz daha gidildikten sonra Şato Monbonör denilen ve hakikaten şato biçiminde bina edilmiş olan zarif bir gazino görülür. Biraz sonra da yazarın evine gelinir.

Selânik hakkında bu ayrıntılı bilgiyi aktaran Emine Semiye, onu "intizamı derecesinde müferrih ve sevimli bir memleket" olarak tanımlar.

Emine Semiye, zaman zaman Selânik'ten İstanbul'a gelmektedir. Onun Nigâr Hanım'a yazdığı 6 Eylül 1896 tarihli üçüncü mektubu, yeni bir Selânik yolculuğunu anlatır. "Vapurda" başlığı ile yayımlanan mektup, Loyd Kumpanyası'nın Kalipso isimli vapurunda yazılmıştır. Bu, onun memleketinden ikinci ayrılışıdır.

Vapurdaki yol arkadaşı, Emine Semiye ve ablası Fatma Aliye'nin eserlerini önceden okumuş ve kendileriyle tanışmayı arzu eden bir hanımdır. Böyle terakki yanlısı hanımların olduğunu bilmekten mutlu olur. Kadınlığın yükselmesine hizmet etmenin, sadece yazmak ve okumakla olamayacağını, hanım yazarları takdir etmenin de önemli olduğunu düşünür.

Saat dokuzu on geçe Tekfur Dağı'na varırlar. Havası sıcak ve ağır olmasa manzarası pek hoştur. Hükümet dairesi şehrin ortasında, gümrük de sağ tarafta bina edilmiş olup, arkada yeşil bir elbiseye bürünmüş olan ağaçların manzarası Tekfur Dağı'na ayrı bir güzellik vermektedir.

Sahil boyunca gördüğü güzellikler hakkında tasvir edememekten dolayı, bir an ressam olmayı arzu eden Emine Semiye, sözlerini, "Hayır, hayır sun'-ı Samedâniyi yed-i beşer tavsif ve tasvirden âcizdir." diye bitirir. Yazarın kalemi, ressamın fırçası hep tabiatı taklit eder. Tabiatı mutlak yaratıcının, taklit ise yaratılmışların eseridir.

Gece Gelibolu'ya varırlar. Çocukluğunda Gelibolu'dan geçmişse de hiçbir şey hatırlamaktadır.³ Sahil boyunca uzanan bağlar ve ormanlar çok güzeldir. Evler pek muntazam değilse de güzel camileri vardır. On bir kadar minare sayar. Seddü'l-bahir ve Çanakkale'yi geçerek Dedeâğaç'a doğru yola çıkarlar. Çanakkale Boğazı'ndan çıkışta Osmanlı'nın şan ve kudretini gösteren istihkâmlarla gurur duyarlar. Saat dokuzda doğru Dedeâğaç'ın sahili boyunca uzanan zeytinlik görülmeğe başlar. Şimendifer depoları kasabanın birinci binaları olup, onları büyücek zarif köşkler takip eder. Sahilde fırtına zamanında gemilerin sığınması için büyük bir havuz bulunmaktadır. Havuzdan biraz aşağıda bir fener kulesi, ondan sonra ufak sarı boyalı bir cami, karakol, hükümet dairesi dikkati çeker. Kasabanın binaları, tek katlı sağlam bir kışla binasıyla son bulur. Burada uzun süre askeri mızıkasını dinlerler.

Pazar günü saat biri çeyrek geçe Kavala Koyu'na girerler. Kavala, yalçın kayalar üstüne bina edilmiş, eski sur içinde binaları muntazam, büyük bir kasabadır. Varoş denilen Hıristiyan mahallesinden geçilince büyük ve muntazam Mehmet Ali Paşa imareti görülür. İmaretin üst tarafındaki dağın tepesinde Kışla olarak kullanılan kale bedenine yeniden ufak, fakat sağlam bir baruthâne inşa edilmiştir. Ayrıca, kasabanın ortasında ufak bir dağın üstüne bina edilen Kışla da küçük olmakla beraber, köşk gibi zarif bir şekildedir. Sahilde bulunan konsoloshâne, gümrük, resmi daireler hoş manzaralar sergilemektedir. Dürbünle İskeçe ve Drama'ya giden muntazam şoseleri seyrederek.

Kalipso vapurunun elli yaşlarında kırmızı ve şen yüzlü, şişman baş kaptanın yolculara gösterdiği ikram ve hürmet memnuniyet yaratır. Emine Semiye'nin ara sıra yazıyla meşgul olması kaptanın dikkatini çeker. Hanımlara Mahsus Gazete'ye yazı yazdığını öğrenince, Türkiye'de hanımlara yönelik bir gazete yayımlanmasına şaşırır.

Bir gün pusulaya bakarak yön tayin ederken, yolcuların yanına gelip açıklamalarda bulunur. Emine Semiye'nin konuşmalarından coğrafya bildiğini anlar ve hemen iki harita getirir. Birisi deniz yollarını gösteren, diğeri de düz dünya haritasıdır. Meridyeni anlatırken ona fırsat vermeden açıklamada bulununca, Türk kadınlarından böyle coğrafya bilen birisine rastlamadığını söyler. Emine Semiye, "İçimizde filozofi bilenlerimiz de vardır." dediyince Kaptan iyice hayret eder.

Kavala'dan vapura tütün ve pamuk yüklenir. Tütün Kavala mahsulü olup, Osmanlı rejisi tarafından Avusturya rejisine satılmaktadır. Pamuk ise Serez'den gelmektedir.

³ Ahmet Cevdet Paşa 1874-1875 yıllarında da Yanya valiliği yapmıştır. Emine Semiye, bu tarihlerde on beş altı yaşlarındadır. Söz konusu yolculuk bu münasebetle yapılmış olabilir.

Emine Semiye yazdığı 15 Haziran 1897 tarihli dördüncü mektubunda, Nigâr Hanım'ın oğlu Münir'in Hanımlara Mahsus Gazete'de yayınlanan "Zevcemin Kitâbeti" (Sayı 111. 8 Mayıs 1313/20 Mayıs 1897, s. 5-6) isimli yazısı ile diğer oğlu Feridun'un Çocuklara Mahsus Gazete'de yayınlanan "Mini Mini Bir Seyahatnâme" başlıklı (Sayı 1) yazısını çok beğendiğini belirterek, hem çocukları teşvik eder, hem de annelerini sevindirir.

Nigâr Hanım bu mektuptan çok hoşnut olur. Bu memnuniyetini, 2 Temmuz 1897'de Emine Semiye'ye yazdığı cevabi mektupta şu sözlerle dile getirir: "...tecrübe nâmına vasil olduğum netice şudur ki, dünyada saâdet-i mahz, saâdet-i evlâddan ibarettir. Mütebâkisi ise hep indî, hep hayâlidir. Beni çocuklarım mesut etti. Mesut olsunlar."

Emine Semiye ile Nigâr Hanım arasında karşılıklı yazılan bu mektuplarda dikkatimizi çeken en önemli husus, bu iki hanım arasındaki yakınlıktır. Emine Semiye'nin deniz yolculuğunu ve Selânik'i anlattığı bölümler, edebiyatımızda belki de bir kadın yazarın dikkatiyle yazılmış gezi izlenimleri, yazıları olması bakımından dikkat çekicidir. Onun hayatının her anını, vapurda seyahat ederken bile Hanımlara Mahsus Gazete yazarı olarak yaşaması da üstünde durulması gereken bir konudur. Yolculukta, bir hanım hayranı ile karşılaşması, kaptana coğrafya bilgisini göstermek istemesi de, modern Türk kadınılığını temsil etme çabası olarak değerlendirilebilir.

MEKTUPLAR⁴

/132/

HANIMLARA MAHSUS GAZETE

Şâire-i bî-hemta ismetli Nigâr Hanımefendi Hazretleri ile gazetemizin muharrire-i mahsusası olup, Selânik'te bulunan ismetli Emine Semiye Hanımefendi Hazretleri meyânında teati olunan evrâk-ı muhaberenin ber-vech-i âti gazetemize derciyle iftihar eyleriz.

I. MEKTUP:

EMİNE SEMİYE'DEN NİGÂR HANIM'A

Hemşire-i Keremkârım Efendim,*

Esnâ-yı azîmette nasıl bir telâş-ı azîm içinde bulunduğum mâlum-ı ismet-penâhânenizdir. Hareketimiz günü nezd-i mâderde ba'de't-taam Boğaziçi mesirelerine gider gibi şâtrâne bir hâlde konuşuyorduk. Vaktâ ki, vedâ zamanı hulûl etti. Telâşım şedid bir halecâna mübeddel olup, /133/ gözyaşlarımı göstermemeğe cebr-i nefis ettim. Fakat, akraba ve müteallikâtn bükâsı şimdiye kadar hissetmemiş olduğum garip bir acıyı kalbime ilka eylediğinden, familya efradından müfârekatin pek kolay olmadığını anladım.

Saat yediye gelmiş idi ki, Rus kumpanyasının Çezarvic nâm vapurunun birinci kamarasında bulunuyordum. Bizi vapura ırkâb eden asdikânın çocuklar gibi ağlamalarından fevka'l-had müteessir olarak, onların avdetini görmemek için güverteye çıkmıyordum. Vapurumuz harekete müheyya idi ki, yukarıya çıkarak tayfaların demir almasını temâşâyâ daldım. /134/ Saat dokuz çeyrek geçe hareketle İstanbul'dan açılmağa başladık. İşte o zaman kalbim hissiyat-ı garibâne ile mütehasis olarak gözlerim vatanıma, kalbim bıraktıklarına mâtuf olup kaldı.

"Gurbettede" lafzı ta derûnumdan koparak, yanık yanık ağzımdan çıkıyordu. İçinde doğup büyüdüğüm o şehri azîme karşı boynumu bükerek "elvedâ" kelime-i müessirini kalben söylemekte olduğumu vaziyet-i hazinânem irâe ediyordu. Hüznüm birden bire bükâ suretinde tecelli etti. Boğazımı tıkayan hıçkırıkları gizlemeğe muktedir olamıyordum. Refikam, müteveccih-i azîmet olduğumuz Selânik şehrini medh ü senâda ileri vararak beni teselliyâb etmeğe çalışıyordu. Vüs'at-ı hayâlimin /135/ derecesini bilirsiniz. Yine muhayyelât ile iştigâle başladım. Of neler tahayyül ediyordum!... Ne acıklı manzaralar mâruz-ı enzârım oluyordu. Hususan hâk-i vatanda medfun olan peder-i muazzezimi beyazlar giyinmiş, nigâh-ı müşfikânesini üzerime nasb etmiş olduğu hâlde, tâ karşımda gördüm. O hayâl bana garipliğimi unutturdu. Pâyını bûs etmek için koştum... Uzaklaştı. Yed-i pâkiyle ilerisini göstererek "Git kızım, Allah muinin olsun." dedi. Bu cümle-i duâiyye bana sükûnet-bahş oldu. Ondan sonra nokta-i azîmeti düşündüm. /136/

Akşam oldu yine kamaraya indik. Kamarot kadın ne Türkçe ne de Fransızca biliyordu. Hizmetimizi edâ edecek olanları da kamaraya koymuyorlardı. Bundan dolayı haylice müşkilât

⁴ Mektuplardaki sayfa numaraları İktitaf'a aittir.

* Hanımlara Mahsus Gazete, Sayı 69, 1312; İktitaf, s. 132-144.

çektik. Meramımızı anlatabilmek için pandomima oynuyorduk!

Vapurun gerek salonları, gerek yatak mahalleri pek rahat ve muntazam idi. Elektrik ziyâsıyla kamaramızın birden bire aydınlanması vehle-i ulâda bizi ürküttü. İş anlayanca gülmeğe başladık. Uyku, daha doğrusu hayli müddet devam eden yorgunluk, saat birde bizi bîtâb u tüvân olarak yatağa serdi. Sabahın dokuzu olmuştu ki gözlerimizi açtık. Vapurun taklil-i hareket etmesi, /37/ Çanakkale'ye yaklaştığına delâlet ediyordu. Hemen örtünerek yukarıya çıktık.

Dokuz buçukta Çanakkale'ye vâsıl olundu. Çanakkale ile Kilitbahir'in karşı karşıya olan manzara-i dil-firibânesi pek latif bir panorama teşkil ediyordu. Kendimi Boğaziçi'nde zannettim. Vapur yükleri boşalttıktan sonra fekk-i lenger ederek Aynaroz yolunu tuttu. Asıl hiss-i şâirâneyi tahrik eden mevâki-i hayret-fezaya artık yaklaşıyorduk.

Uzaktan denizin sathı karanlık görünmeğe başladı. Bunu merak ettik. Nihayet o gölgeli noktaya vâsıl /138/ olduğumuzda hikmet-i Hudâ denizi ikiye bölünmüş gördük. İçinde yürüdüğümüz kısım yeşilmiş, önümüzde kalan kısım ise koyu mavi, âdetâ lacivert renkte olup, hiç biri diğerinin rengini tağyir etmiyor. Mavi ve yeşil atlastan eklenecek dikilmiş, azîm ve müdevver bir sofra bezi gibi hayret-fezâ bir manzara nazar-ı ibretimize çarpıyordu!

Arkada bıraktığımız denizin yeşil kısmı yavaş yavaş gözden nihan olup mavi deniz üzerinde kat'-ı mesafe ediyorduk.

Yanımda bulunan bir Rum madamdan bu hâl-i garâbet-nümâyı sual ettim. Bir takım hikâyeler nakl etti. Bunun mitolojiden olduğunu anladım da esas hikâyenin künhüne vâsıl olamadım. Zira, vapura /139/ bindiğimiz günden itibaren başımda hissettiğim fenâ bir ağırlık gazete okumama bile mani olmuştu. Buna deniz tutması nâmını verdilerse de ben böyle me'mul temeyerek yorgunluk eseri dedim.

Gelelim hikâyeye:

Üvey pederinin hatırı için bir vâlîde kızını denize atmış. Biçâre kızcağız mavi gözlü ve pek güzel imiş. Deniz, kızın bu hâl-i mazlumânesinden müteessir olarak o bî-günâhın çeşmânı rengine girmiş.

İki saatten ziyâde devam eden lacivert denizin nihayeti Aynaroz sahillerine müncer oldu. Koya dahil olmak /140/ için içeriden içeriye sokuluyorduk. Âdetâ Aynaroz dağının üstüne doğru yürüyeceğiz diye cümlemizi bir havf-ı muvakkat istilâ etmişti. Sahil boyunca müşâhede ettiğimiz ufacık papaz evleri dağlarda çalılıklar arasında pek hoş manzaralar hâsıl ediyordu. Büyükada'nın Ayayorgi dağı ve kocayemişiyle müstevli bulunan vadileri bu hâl-i lelâfet-nümâyâ pek müşâbihdir.

Saat dokuzda Aynaroz koyunda bulunduk. Dağları serâpâ imlâ eden sarı katırtırnağı çiçeklerinin yeşil otlarla görünüşü, mavi gözlü bir kızın sarı saçlarını perişan bir hâlde bırakarak başını zümrütlü firketelerle tezyin etmiş olmasını tahayyül ettiriyordu. /141/ Vapurumuz orada pek çok yük boşalttı. İki buçuk saat imtidâd eden ihrâcat tuzlu balıkla, şarâp imiş.

Saat onbir buçuğa doğru yavaş yavaş harekete ibtidâr olundu. O anda Aynaroz Dağının sarı çiçekleri lacivert denize aksetmiş, gurubun ufukta hâsıl eylediği hazin bir kızılık da o akse, letâfet-i diğer bahş eylemiş idi. Gûyâ ki bedbaht kız omuzlarına yayılan zülfi zer-târını toplamağa vakit bulamayarak denize eğiliyor ve nigâh-ı nevmidânesiyle derûn-ı mavideki maktelini seyretmek istiyor. Hâlbuki suda cemâl-i bî-misâlini görünce mahkumiyet-i mağdurânesini nisyanla /142/ la'l-gûn dudakları üstünde hafif handeler izhar ediyordu. Vapurumuzun aheste bir revişle geri geri gitmesinden bu hâl-i mazlumâneye hürmet için reveranslar icra ediyor zannında bulundum. Ah hemşirem, yarım saat kendimden geçerek gaşy olmuşum!.. Yemeğe çağrıldığı zaman tahayyülât-ı amikadan baş alabildim!

O gece çocuğun rahatsızlığı tâ-be-sabah refikamla âcizenizi uykusuz bıraktı. Saat dokuz olmuş, vapurumuz da Selânik'e müvâsalat etmiş olduğu hâlde hazırlanıp yukarıya çıkmak müyesser olamadı.

Yukarıya çıktığımızda rekûbemize müheyya olan sandallara râkiben /143/ Beyaz Kule denilen mahalle vâsıl olduk. Başımdaki sersemlikten hiç bir şeye bakamadım. İkâmetgâhımız olan yalıya geldikten sonra Selânik'in tabii limanının letâfet ve hüsn-i hilkatini takdir eyledim. Henüz misafir kabulü ve yakın yerlere îade-i ziyaretle meşgûlüm. Selânik'in pek az yeri meşhûdum oldu. Memleket muntazam, mevâki nazar-rübâdır. Arka cihetimiz Göztepe'yi, sahil boyu da Fener ve Caddebostan'ını andırıyor. Moloz tabir edilen rıhtım ve tramvaylar, arabalar pek mükemmeldir.

Musevi kadınlarının kıyafetleri tuhaf ve acâyiptir! Başları yeşil atlasla kundaklanmış, saçaklı /144/ olan uçları da saç örgüsü gibi arkalarına bırakılmış alın çatkıları, boyunları, al, bazen sarı yemeniyle bağlanmış. Önlerinde önlükler, sırtlarında etekleri uzun eski zaman entarisi gibi elbiseler vardır. Bu entarilerin bir ucu sol taraflarındaki ceplerine sokulduğundan aynı kuyruk şeklinde bulunur!

Memleketin mahall-i sâiresi görüldükçe arz-ı mâlumat edilecektir. Havası oldukça ağır, suyu gayr-ı hâzımdır. Şimdilik şikayetimizi mücib olacak bir rahatsızlığa dûçar olmadıkça da vücutta rehavet, başta dahi bir ağırlık hiss olunur.

Bâki teveccüh ve muhabbet-i hâherânenizin bekâsını niyaz ederim, iki gözüm efendim.

Fi 20 Mayıs 1312/ 27 Haziran 1312 (1 Haziran 1896-9 Temmuz 1896)

Semiye Binti Cevdet

II. MEKTUP:

NİĞÂR HANIM'IN CEVABI*

/145/

Fi 16 Haziran sene 1312/28 Haziran 1896

Vefâ-şîarım Efendim Hemşireciğim!

Mektûb-ı ismet-penâhîlerinin geciktiğini gördükçe müteessir olmakta idim. Ahîren ser-fürû eden inâyet-nâme-i belîgânelerinin mütâlaası bendenizce ne büyük bir şevk ve meserreti mücib olduğunun tahmînini vicdân-ı ulviyyet-fesânınıza (?) havâle eylerim. Mamâfih mütâlaasıyla müstefid olduğum o kıymetli mektûbunuzu intizârım derecesinde şedîd bir meserretle aldığımı arz etmeden de geçemeyeceğim efendim.

Vatan-ı mukaddesten hîn-i infikâkinizdeki teessürât ile merhum peder-i fezâil-perverinizin telkinât-ı mâneviyesine ait olan aksâmı /146/ râşedâr-ı elem ü teessür olarak mütâlaa ve o zamanlardaki hissiyatınıza iştirak ettim. Onu takip eden mülâhazât-ı hakimânelerinden ise istifâde eyledim.

Ennâ-yı azîmetlerindeki meşhûdat-ı aliyelerini mutazammın olan kısm-ı şairâne ne latif, ne müdekkikâne tasvir olunmuştur. Tasvir-i temâşâdaki kudretinizin her zaman hayranıyım azizem.

Selânik şehrinin ahvâl-i umûmiyesine dâir inayeten, îtâ buyrulan mâlumat bizim gibi hiç seyahat etmemişler nezdinde ne kadar büyük bir ehemmiyetle telâkki olunsa sezadır. Bu lütfunuza karşı ne yolda teşekkür edeceğimi bilemem hemşireciğim. /147/ Keremnâme-i edibânelerinin îcâb-ı teessüf eden bir yeri varsa, o da Selânik'in âb u havasına dair vuku bulan şikayetleridir. Ümit ederim ki şimdiye kadar imtizac hâsıl olmuştur. Zira, afiyet-i seniyyeleri bizce pek kıymettârdır efendim. Zât-ı edibâneleri gibi bir çok evsâf-ı ber-güzide ile tezyin-i zât u sıfât etmiş bir nâdire-i rûzgârın vücuduna, hubb-ı vatan ve meyl-i maârif gibi vezâif-i mukaddese ile muttasıf bulunanların ihtiyacı âşikârdır hemşirem.

İstanbul havadisi olarak arz olunacak hiçbir şey hatırıma gelmiyor. Yalnız Boğaziçi'ni pek tenha görüyorum.

Âsâr-ı hakirânemin taraf-ı ismet-penâhîlerinden liyâkatinden pek /148/ ziyade bir ehemmiyetle telâkki buyrulduğunu bildiğim için bu arzımla beraber bir nüsha "Nîran" takdim eyliyorum efendim.

Mev'ûd olan kerem-nâmelerine intizâr ile ihsâsat-ı samîmânemi arz eder ve teveccüh-i müşfikânelerinin idâmesini istihâm eylerim efendim ismet-penâhım.

Nigâr Binti Osman

27 Haziran 1312 (9 Temmuz 1896)

* Hanımlara Mahsus Gazete, Sayı 69, 27 Haziran 1312/9 Temmuz 1896, s. 3-4; İktitaf, s. 145-148.

III. MEKTUP:

EMİNE SEMİYE'DEN NİGÂR HANIM'A

/168/

HANIMLARA MAHSUS GAZETE

Muharrire-i mahsusamız ismetli Emine Semiye Hanımefendi Hazretleri'nin şaire-i şöhret-şîâr ismetli Nigâr Hanımefendi Hazretlerine Selânik'ten irsal eyledikleri mektuptur.

Nigâr Hemşireciğim,*

16 Haziran sene 312 tarihli bir kıta-i kerem-nâme-i ismet-penâhileriyle "Nîran" nâm eser-i kıymetdârlarını şevk ve meserretle alarak mütâlaasıyla tenvîr-i uyûn-ı iştiyak eyledim.

Lütuf-nâme-i vefakârlarından dolayı arz-ı teşekkürât, "Nîran"dan dolayı, teşekkürle beraber takdim-i tebrikât eylerim efendim.

Ahvâl-i sıhhiye-i âcizânemi merak buyurmuşsunuz. Hakikat-şinâsım, /169/ bunda hakk-ı âliniz vardır. Zira, geçenlerde sıtmanın dehşetli harâretiyle yirmi dört saat kadar ızdırâbât-ı elîme altında ezilip kalmıştım. Şimdi afiyetteyim. Cenâb-ı Hakk'ın lütuf ve inâyetiyle İskender Paşa isminde pek hâzık ve tecrübekâr bir askerî tabibin tedâvi-i gayûrânesinin semeresi görüldü. Şifâyâb olarak o müz'ic sıtmadan kurtuldum. Fakat, ara sıra hatırımı sormaktan geri durmayan hafif nöbetler inhiraf-ı mizacıma bâis oluyor.

Biraz da Selânik'ten bahs ederek zât-ı âli-i hâherânenize odanız içinde küçük bir seyahat icra ettireyim: /170/

Selânik rıhtımına çıkılınca sol taraf Memleket Bahçesi'ne, sağ cihet yalılar boyuna mümted olur. Asıl şehre girmek için doğru gitmek icab eder. Memleket içinde iki tramvay hattı mevcut olup biri hâric-i şehir sayılan yalı boyunca sahilden giderek Depo'da nihayet bulur. Diğeri Beyaz Kule'den bed' ile şehir içinden geçerek Memleket Bahçesi'ne ve bu hattın bir şubesi de şimendifer istasyonuna kadar gider.

Şehir bir dağ sırtına bina edilmiştir. Sokakları da İstanbul'unkine benzer. Rıhtım ve ona muhâzi olan iki muntazam caddeden maada Hamidiye ve İslahhâne nâmiyle iki büyük cadde daha mevcut olup, /171/ bu caddelerdeki hâneler de pek nazar-rübâdır. Şehir, kadim ve harâb bir sur ile muhâttır. Mevâki-i tabiiyesi pek latif olduğundan, ilk nazarda havasının ağır olduğu hakkında bir fikir hâsil edilemezse de körfezde cereyan olmadığı için yalılar ve Memleket Bahçesi sahilleri ekseriya müteaffin bir hâlde bulunuyor.

Memleket, yaz mevsimi pek sıcak olduğundan akşam ve sabah vakitleri serinlemek için balkona veyahut bahçeye çıkılıyorsa rutubet sebebiyle sıtma hazırdır. Âcizeniz bunu evvelleri nazar-ı dikkate almadığından, on beş günü mütecâviz baş ağrısına, sonra da şiddetli bir sıtmaya mübtelâ olmuşum. /172/

Memleketin sıcağını nasıl tarif edeyim! Mayıs ayında herkes deniz banyosuna başlıyor. Suları âdeta hamam suyu gibi kaynıyor. Dondurma ve buz gibi sair yerlerde muzır addolunan şeyler burada bir devâ-yı dâimi makamında telakki olunduğundan bizler de bilâ-havf yemekteyiz. Garip değil midir ki hiç de dokunmuyor. Akdemce de arz etmiş olduğum gibi içilecek sular fenâ olup, midede şişkinlik ve harâret hâsil ediyordu. Buna yavaş yavaş alıştığımı ve hastalık esnasında gözlerimin önünden gitmeyen Kayış Dağı suyuyla memlû sürahiye artık arzu etmemekte olduğumu kemâl-i taaccüble görmekteyim! Meğer dünyada her şeye alışılıyormuş! /173/

Şimdi de şehrin mevâki-i latifesinden biraz daha bahs edeyim:

Memleket Bahçesi panoramalarda temâşâ ettiğimiz Avrupa sun'i bahçeleri gibi pek muntazam bir hâlde olup, sık ve sâyedâr ağaçların altındaki mevkileri hele akşam üstü pek hazin ve latif oluyor. Bahçe derûnunda kadınlar için de bir mahall-i mahsus tefrik olunarak, önüne kafes çekilmiştir. Bahçeye girilirken, yaklaştıkça Sariyer'den Sulara gidilecek yolları, içine dâhil olup da sahil cihetine inilince Ada'daki Burgulu'yu hatırlamamak kabil değildir. Bu güzel memleketin ahâlisi de muhibb-i terakki ve maârif, hilkatem nazik ve terbiyeli olup, /174/ pek kıymetşinâstırlar.

Hükümet konağı derûn-ı şehirde vâki olup azim ve mükemmel bir binadır.

Nâm-ı nâm-i Hazret-i Şehriyârîye mensup ve etfâl-i yetimin tâlim ve terbiyelerine mahsus bir Sanayi Mektebi'yle, Hamidiye Caddesi'nde kâin ve binanın cesâmati hakikaten intizam ve mükemmeliyeti cihetiyle sâir vilâyât-ı şâhânedeki emsaline faik olan Mekteb-i İdadî ve mekâtib-i

* Hanımlara Mahsus Gazete Sayı 76; İktitaf, s. 168-179.

sâire padişah-ı âlicâhımız velinimet-i a'zam efendimiz hazretlerinin sâye-i semâ-pâye-i zıllullahîlerinde Selânîk'te neşr-i envâr-ı mârifet eylemektedir.

Memleketin müessesât-ı snâiyesine gelince:

Müteaddit iplik fabrikalarıyla, bir gazhâne ve buzhâne ve bir sabun /175/ fabrikasıyla bira fabrikası mevcuttur. Bunlar şehir harici addolunan Memleket Bahçesi civarında bina edilmiştir. Sokaklar gayet temiz, hâneler ufak ve köşk gibi zarif bir şekilde bulunmakta ve hakikaten enzâra pek hoş görünmektedir.

*

Şehrin etraf ve civarını daha tamamıyla gezip göremedim. Geçen gün tebdil-i hava için Sedes denilen mahal-i kaplıcalarına yirmi gün kadar oturmak üzere giden bir muhibbeyi ziyaret için oraya gitmiştik. Sedes, Selânîk'e iki saat mesafede olduğundan, güneşin şiddet-i harâreti oraya gidinceye /176/ kadar bizi araba derûnunda yakıp kavurmuş idi. Hemen de hiç bir tarafa bakamayarak mahal-i maksûda intizar ediyorduk. Ancak Numûne Çiftliğine vâsıl olduğumuzda latif bir mahalde biraz ârâm etmeğe karar verdik. Sünger taşları arasından akan soğuk, oldukça leziz bir sudan içerek, teskin-i atş eyledik. Mesafenin baidliği hasebiyle ol mahall-i sırâbdan derhâl kalkmamız icap etmişti. Bu cihetle Ziraat Mektebi'ni yalnız haricen temâşâ ederek geçip gittik. Fakat, müşâhedât-ı zâhiriyyeye nazaran intizam ve mükemmeliyetine hiç diyecek yoktur. Sedes'e vasıl olunca Selânîk'e müvâsalatımızdan beri devam eden hâl-i rehavet hemen mündefi' olarak başlarımızda bir hafiflik hissettik. Sofrada /177/ dahi kemâl-i iştiha ile taam eyledik.

Akşam saat on birde avdet için yola çıktık. Geçtiğimiz mevâkiin letâfetine hayran kaldık!

Selânîk'ten Sedes'e kadar mümted olan yolun nihayetleri alçak dağlarla muhât, geniş bir ada olup, tarlaların türlü renkteki manzaraları, ekinlerin hıram-ı letâfet-beyanları tenşit-i kulüb ediyordu. Şehre yaklaştıkça bağların uzaktan görünüşleri, koyu yeşil renkli kalıçeleri andırıyor ve aralarında neşv ü nema bulmuş tek tük ağaçlar da Bağcılar'a benziyordu!

Ta karşımıza müsâdif olan gurûbu bilmem ki tarife /178/ muktedir olacak mıyım?

Bulutlar Memleket Bahçesi cihetinde üst üste yığılmış ve aralarında gâh-be-gâh arz-ı dîdâr eden şemsin ihtizazlı ziyâsı kulüb-ı mütehasşisîni hüzn-i garibânesiyle titretmekte bulunmuştu. Bazen de bulutların arkasında gâib olan mihr-i zeval-pezirin aks-i ziyâsıyla hâsıl olan pembe, sarı, turuncu renkler yüzü duvaklı bir gelinin ebrûlî bir tül ile cemâl-i bâ-kemâlini setr etmeğe çalışarak tebensümlerini göstermemek için perde-i hicâba girmesini tahayyül ettiriyordu!

Bu manzara Depo'ya dek devam eder. Oradan hâne-i âcizîye kadar /179/ iki sıra ağaçlar ile muhât olan yol üzerinde bahçeler içindeki köşkeğizlerin önünden geçilir ki, buraları da Fenerbahçe'si yolunu andırır. Sağ tarafta Cennet Bahçesi nâmıyla muntazam bir bahçe, biraz daha gidildikten sonra Şato Monbonör denilen ve hakikaten şato biçiminde bina edilmiş olan zarif bir gazino görülür. Biraz sonra da ikamet ettiğimiz hâneye gelirik.

Şu mâruzâtan Selânîk şehri hakkında mücmel bir mâlumat hâsıl etmişsinizdir efendim. Selânîk, intizamı derecesinde müferrih ve sevimli bir memlekettir.

Bakisi devam-ı muhabbet ve meveddet arzusudur, fazilet-perver azizem.

Fi 8 Temmuz 312 (20 Temmuz 1896)

Hemşireniz

Emine Semiye Binti Cevdet

IV. MEKTUP:

EMİNE SEMİYE'DEN NİGÂR HANIM'A

/201/

Edibe-i şöhret-şiar ismetli Emine Semiye Hanımefendi Hazretleri'nin Selânik'e seyahat-i ahîreleri hakkında fâzıla-i belâgat-perver ismetli Nigâr Hanımefendi Hazretlerine Selânik'ten yazdıkları mektuptur ki, mütâlaası şâyan-ı istifâde olduğu için ber-vech-i âti aynen derc ediyoruz.

Nisvânımızdan seyahat edecek hanımların bu yolda yazacakları âsâr için işbu mektup, güzel bir numûne teşkil eder ve böyle mâlumât-ı mütenevviayı câmi mektupların birkaçından güzel bir kitap vücûda gelir.

VAPURDA*

25 Ağustos 1312/6 Eylül 1896

Sahibe-i Fazl u İrfan Hemşireciğim, /202/

Bu mektubu Loyd kumpanyasının Kalipso nâm vapurunun güvertesinde yazıyorum.

Letâfet-i sabahtan istifâde ederek şu ikinci yolculuğu dahi mümkün mertebe tarife çalışıp bir hıdemât-i nâfiada bulunmak isterim.

Perşembe günü saat sekizde hareket edileceğini öğrenmiş olduğumuzdan akşam üstü saat on biri biraz geçerek vapura râkib olmuşuk. Hâlbuki yanlışlık olmuş, Cuma günü tam saat biri on geç hareket ettik. Bu yanlışlık bizi bir gece fazla /203/ vapurda bulundurmağa sebep oldu.

Güvertede hareketimizi seyretmekle meşgûl idim ki, kıvrıkcık sarı saçlı iki buçuk üç yaşlarında güzel bir kız çocuğun yanına sokulması, teessürât-ı müfârekatle meşgûl olan zihnime uğurlu bir fikir ilkâ eyledi.

Memleketimden şu ikinci infikâkimin de hayırlı bir surette neticeleneceğini gûyâ ki insan yavrusu şeklindeki bu melek, nigâh-ı beşûşânesiyle tebşir ederek kalb-i me'yusu mesrur eyliyordu.

Çocuğun sarı kâküllerini okşayarak, etvâr-ı melekânesini temâşâya daldım. Mini mini melek ile aramızda hâsıl olan ünsiyet, /204/ vâlidesiyle de konuşmamıza bâis oldu. Esnâ-yı seyâhatte pek çabuk dost olunur. Çocuğuna benzeyen genç vâlide ile de az zamanda ülfetimiz ilerleyip, yolculuk refâkatini akd eyledik.

Sarayburnu'nu geçtiğimizde yol refikam ile âcizenizin ahzân-ı kalbiyemiz teşeddüd edip mağmûmâne bir sükûta daldık. Büsbütün açıldığımızda bıraktığım muhibbelerime gıyaplarında son bir nazar-ı vedâ salıp, kamarama indim.

Birkaç saat sonra yine güverteye geldiğimde refikamı kendime muntazır buldum. Bir çok tebrikâtla, muhabbet-i hâherânesini beyân eyledi. Meğer gerek hemşirenin ve gerek âcizenin /205/ âsârından olan hikâyeleri mütâlaa eylemiş olduğundan, hakkımızda gıyabi bir muhabbet beslemekte ve bizi görmeğe arzu çekmekte imiş.

Böyle muhibb-i terakki hanımlarımızın mevcudiyetiyle iftihar ettim. Zira, terakki-i nisvâna hizmet, yalnız yazmakla olmayıp, yazılanları okuyup, muharrirelerini takdir ve tergîb etmenin de büyük bir tesiri vardır.

Saat dokuzu on geç Tekfur Dağı'na müvâsalât eyledik. Havası sıcak ve ağır olmasa memleketin manzarası pek latif!

Ne çare ki orada bulunduğumuz müddetçe başlarımıza âriz olan fenâlıktan yekdiğerimize şikâyet ederek, bir an akdem kalkmamızı temenni eyledik. /206/

Hükümet dairesi şehrin ortasında, gümrük de sağ cihette dil-nişin bir tarzda bina edilmiş olup, arka cihette vâki libâs-ı hadrâya bürünmüş olan eşcârın menâzır-ı hoş-nümâsı Tekfur Dağı kasabasına ayrıca bir letâfet veriyordu.

Saat on bire beş kala Tekfur Dağı'ndan hareketle, karşılıklı sahilleri temâşâ ede ede, kat'-ı mesafeye başladık.

Tekfur Dağı'ndan çıkıldıktan sonra, sevâhilin letâfetine akşamın garipliği de inzimam etmiş ve ön cihet dağları arkasına iltica eden şems-i tâbanın karşıya aksiyle, ufukta erguvâni renkli latif bir manzara hâsıl olmuştu. /207/

Gitgide heybet-nümâ dağlara tesadüf eyledik. Denize uçacakmış gibi mahûf bir vaziyette görünen bu dağların etekleri zulmette kalıp, karşının elvan-ı ziyadârına mukabil nâzırına acîb bir tezât arz ediyordu. Sanki bir tarafta gece, diğer tarafta sabah başlamış, yahut fikri ezvâk-ı

* Hanımlara Mahsus Gazete, Sayı 88, 14 Teşrin-i sâni 1312/26 Kasım 1896, s. 3-5 ; İktıfat, s. 201-219.

dünyeviyeye dalmış beşuş bir gece ile ekdâr-ı mâneviyeden azalmış bir kalp sahibi, yekdiğerine taaccüple nigerân olmuşlar. Bu ibretli manzaralardan sonra sath-ı bahr, turuncu atlas rengini ahz eyledi. Hele bazı parçaların mevclî, bazı tarafların çizikli bulunması, tabiatın mensûcât-ı zarifesini gösteren dest-gâhlar gibi, enzâr-ı beşere serilmiş de yed-i kudretin iktidar-ı harikuladesi /208/ insanlara numûne-i ibret olmuş!

Bilemem ki, bu halleri kalemin iyice tarif edebilir mi? Ressam olmalıydım da enzâr-ı dirâyet-mendânenize arz için muntazam levhalar tasvir etmeliydim. Hayır, hayır sun'-ı Samedânî'yi yed-i beşer tavsif ve tasvirinden âcizdir.

Muharririn kalemi, ressamın fırçası hep tabiatı taklid eder. Tabiat Hâlık-ı mutlakın kârı, taklit ise mahlûkun eseridir.

Hemşireciğim, zât-ı âliniz gibi mütehasıs bir şâire-i zî-iktidarın mütâlaa-i hakimânesini celb edecek ancak /209/ müşâhedât-ı zâtiyesidir. Seyahat edilmeksizin bunlara dest-res olmak da kabil değildir. Bu cihetle nafiye yorulduğumu bilirim de, maksadım bir hizmet-i nâfiada bulunmaktan ibaret olduğu için her ne kadar bâdi-i tab'ımız olacaksa da, mümkün mertebe tavsifatından âsâr-ı hikmet-nisâr-ı tabiiyeyi tedkike muvaffak olursunuz ümidindeyim.

İşte ber-letâfet olan o sevâhili, mütehayyirâne temâşâ ile akşamı bulduk. Gecenin hulûlü münâsebetiyle kamaralarımıza çekildik.

Gece vapurun ta'til-i hareket etmesiyle, uyanıp saate baktım. Saat beşi çeyrek geçiyordu. Gelibolu'ya geldiğimizi anladım da mehtap olmadığı için güverteye çıkamadım. /210/

Saat on buçukta vapur fekk-i lenger etmişti ki, yukarıya çıkıp, kasabayı temâşâyâ muvaffak oldum. Avân-ı sabâvetimde Gelibolu'dan geçmiş isem de hatırımda kalmamıştı. Meğer ne güzel bir yer imiş! Gelibolu ile Lapseki'nin letâfet-i mütekâbilesinden insanın kalbi inşirâh-ı azîm ile mâlî oluyor...

Sahil boyunca mümted olan bağlar, latif meşcereler gördüklerimize mikyas olmayıp, onlardan kat kat nazar-rübâ idi. Hâneler pek munzam değilse de güzel câmi'-i şerifleri vardır. On bir kadar minare saydım.

Çanakkale yolunu dönmüş idik ki refikam da yanıma geldi. /211/ Yine tatlı musâhabete daldık.

Saat on iki buçuğa geldiğinde Seddü'l-bahir müsâdif-i nazarımız olup, beş on dakika sonra da Çanakkale'ye müvâsalât eyledik. İkiye yirmi kala oradan da hareketle Dedeâğac'ına müteveccih-i azîmet olduk.

Çanakkale Boğazı'ndan çıkarken şân ve satvet-i Osmaniyeyi irâe eden, istihkâmât-ı âliye-i metîneye baktıkça kalblerimiz halecan-ı fahr ü mesarr ile atmakta, lisanımız da padişah-ı terakki-perver-i şehensâh-ı meâlî-güster efendimiz hazretlerinin izdiyâd-ı ömr ü iclâl-ı hümayunlarına duahan olmakta idi. /212/

Saat dokuza doğru Dedeâğaç'ın sahili boyunca imtidâd eden zeytinlik görülmeğe başladı.

Kasaba şark-ı cenubîde kâin, ufak ve ufaklığı nisbetinde güzeldir.

Şimendifer depoları kasabanın birinci binaları olup, onları müteakip büyücek zarif köşkları, sahilde fırtına zamanında gemilerin ilticasına mahsus büyük bir havuz bulunmaktadır. Havuzdan biraz aşağıda bir fener kulesi, ondan sonra ufak sarı boyalı bir cami-i şerif, karakol, hükümet dairesi nazar-ı dikkati celp edecek bir surette inşa edilmiştir. /213/ Bir kat, fakat pek metin bir tarzda bina edilmiş güzel bir kışla ile de kasabanın ebniyyesi nihayet bulmuştur. Orada epeyce müddet askeri mızıkasını dinleyip "padişahım çok yaşa" duasına cân u dilden âmin dedik.

Vapur, Dedeâğaç'ta durduğu müddetçe, sıcaktan bayılmak derecesine geldik. Nihâyet gece saat beşi yirmi geçe oradan hareketle Pazar günü saat biri çeyrek geçe Kavala Koyu'na dahil olduk.

Kavala, yalçın kayalar üstüne bina edilmiş, sûr-ı kadim dâhilinde ebniyyesi muntazam, büyük bir kasaba olup, Varoş tesmiye olunan Hıristiyan mahallesinden geçilince cesim ve muntazam Mehmed Ali Paşa imareti /214/ görülür. İmaretin üst tarafındaki dağın tepesinde Kışla ittihaz olunan kale bedenine yeniden ufak, fakat metin bir baruthâne inşa edilmiştir. Bundan başka da kasabanın ortasında ufak bir dağın üstüne bina edilen Kışla-i hümayun küçük olmakla beraber, köşk gibi zarif bir şekildedir.

Sahilde bulunan konsoloshâneler, gümrük, reji daireleri hoş manzaralar irâe etmektedir.

Refikamın göstermesi üzerine, İskeçe ve Drama'ya giden muntazam şoseleri de dürbünle müşâhede eyledim.

Kalipso vapuru saatte on mil almakta ve her /215/ uğradığı mahalde epeyce müddet kalmakta ise de, refikamın musâhabesi görmediğim memleketlerin müşâhedeşi, can sıkıntısını tamamıyla teb'id eylemişti. Bâ-husus elli yaşlarında kırmızı ve şen yüzlü mülâhham bir şekilde bulunan baş kaptanın yolcular hakkında ibraz ettiği ikram ve ihtirâm ayrıca memnuniyetimizi bâis oldu.

Ara sıra yazıyla meşgûl olmaklığım kaptanın mücib-i merakı olmuş. Ne yazdığımı sual edince Hanımlara Mahsus Gazete'ye mektup yazmakta olduğumu söyledim. Türkiye'de hanımlara mahsus gazete neşrolduğuna izhâr-ı taaccüp eyledi.

Bir gün pusulaya bakarak hatt-ı azîmetimizi tayin /216/ etmekte iken yanımıza gelip birçok mâlumat verdi. Cevaplarımdan coğrafyaya âşına olduğumu derkle hemen gidip iki harita getirdi. Biri geçtiğimiz yolları irâe eden bir harita, diğeri de kürre-i musattahadan ibaretti. Nısfü'n-nehar dairesini anlatmak isterken ona hacet bırakmayacak sûrette beyân-ı mütâlaa edince, Türk kadınlarından böyle coğrafyaya âşinâ olanını görmediğini söyledi. Ben de, "İçimizde filozofi bilenlerimiz de vardır." dedim. Kaptandaki hayreti görmeli.

Haritalar İngilizce yazılmış olup, hâlbuki kaptan Fransızca'yı biraz İtalyanca ile karışık söylemekte olduğundan ifadesi /217/ tamamıyla anlaşılamiyordu. Bunun üzerine kıtaların ve memâlikin esâmisini Fransızca söylemeğe ve mahallerini tayine başladığımda bu hâl kaptanın pek ziyade mücib-i mahzûziyeti oldu.

Benden başka kamara yolcusu olan refikamla, zevci konsolos bulunan bir Rum madamının seyahatleri Kavala'ya kadar olduğundan bizi terke mecbur oldular.

Üç günlük bir refâkat, seyahat münâsebetiyle üç yıllık kadar ilerlemiş ve bu cihetle refikamdan müfârekat pek sûzişli olmuştu.

Vapurda yalnız kalmış olduğumdan biraz yazı yazmakla vakit /218/ geçirdim ise de, Kavala'nın müthiş sicağından başım sersemleşip kamaraya inmeye mecbur oldum. Orada havadan eser bulunmaması nefesime darlık verdi. Bir saat sonra yine güverteye çıktım. Akşamın saat on bir buçuğuna kadar sıcaktan muztarip olup, nihayet hareket eyledik.

On saat bir çeyrek zarfında vapurun idhâl ettiği eşya tütünle pamuk idi. Tütün Kavala mahsulü olup, Osmanlı rejisi tarafından Avusturya rejisine fûruht edilmiş imiş. Pamuk da Serez'den geliyormuş.

Vapur Kavala'yı arkada bırakarak şark-ı şimalî /219/ cihetine bükülüp Selânik yolunu tuttu. Serin bir rüzgâr da akıllarımızı başımıza getirdi.

Vapur, tebdil-i istikametle şark-i cenubî cihetine dönmekte idi. Üçü çeyrek geçe büyük Karaburun'un feneri göründü. Dörde çeyrek kala da Selânik'in körfezine dâhil olduk.

Vapurda geçirdiğimiz beş gün dört geceyi, gerek kaptanın hoş muamelesi ve gerek vapurun sarsılmaksızın yürümesinden kendi hânemizde gibi geçirip inâyet-i Rabbâniyle seyahatimiz bilâ-müzâhim hitam buldu.

Hemşireniz
Emine Semiye Binti Cevdet

V. MEKTUP:

EMİNE SEMİYE'DEN NİGÂR HANIM'A

/266/

Gazetemiz ser-muharriresi ismetli Nigâr Hanımefendi Hazretleri ile muharrire-i mahsusamız ismetli Emine Semiye Hanımefendi meyânında cereyan eden muhaberedir ki, terbiye-i evlâd nokta-i nazarından şâyan-ı dikkat ve ehemmiyet-i mahsusadır.

İsmet-meâbım Sevgili Hemşirem Efendim,*

Hayli zamandır uzun mektuplarımla zât-ı âlilerini tasdi' etmemekteyim. Mâlum-ı zarâfetleridir ki, insan yeni gördüğü şeylerden pek ziyade mütehassis olur ve meşhûdu olan şeyleri o ihtisâsâtla tarif ve tafsile girişir. İlk görüldüğü vakit hayretle temâşâ /267/ edilen eşya ve menâzır tekrar görüldükçe nazarda adileşir. Binaenaleyh zaman mürur ettikçe bir dereceye kadar sâbıkı gibi

* Hanımlara Mahsus Gazete, Sayı 119, 4 Temmuz 1313/16 Temmuz 1897; İktitaf, s. 266-272; Nigâr Binti Osman, *Aks-i Sedâ*, İstanbul 1316/1899, s.155-157.

mâlumat-ı nâfiayı hâvi arıza takdim edebilmekliğim için müşâhedâtımın teceddüt etmesi lazımdır. Âcize ise hep Selânik'teyim. Bundan nâşi arızalarım muhtasar oluyor. Mamafih bu defa takdim ettiğim şu mufassalca mektubun zât-ı fâzılâneleri nezdinde diğerlerinden daha makbul olacağını ümit ederim. Zira, mahsul-i hayatınız, semere-i fuâdınız olan evlatlarınızın mertebe-i meziyetinden bâhistir.

Ahzân-ı kalbiyenizin âsâr-ı gamnâki simanızı kaplamış /268/ olduğu demlerde bile gözlerinizde ümid-i istikbale delalet eder üç alâmet meşhûdum olurdu. Sanki o ümit alâmetleri, Münir, Feridun, Keramet şeklinde tebensüm etmişler de, hayâl-i şûledârları mir'at-ı kalbiniz olan gözlerinize aks etmiş gibi görünür. O anda vechinize bahş eylediği beşâsetle âsâr-ı gam ve keder zâil olurdu. Bu sebeple sabr u metânet kesb ederek meşakk-ı dünyeviyenin tahammülsüz âlâmını hükümsüz bıraktınız... Hüsn-i suretle neşv ü nema bulması için vakf-ı vücud ettiğiniz o üç fidan matlûbunuz üzere yetişiyor. İşte bugün sabır ve gayretinizin mükâfatını görmektesiniz. Kendi oğlunun da evlatlarınız gibi /269/ olmasını temenni eden bir vâlîde hasebiyle zât-ı fâzılânelerini tebrik ederim.

Hanımlara Mahsus Gazete ceride-i ferîdesinin 111 numaralı nüshasında Münir Beyefendi'nin tercümeten yazdıkları "Zevcemin Kitâbeti" ser-levhali eseri okuduğum zaman pek ziyade memnun ve müftehir oldum. Tercümedeki iktidarının fevkaladelîğine, suret-i tahrirdeki metânet ve ciddiyetine hakikaten hayrette kaldım. Maşallah daha bu yaşta iken "edip" unvanını ihraza muvaffak olacağına kani oldum.

İstihsal-i refâh emeliyle sa'y ve gayret uğrunda /270/ bir kadının fedâ-yi can etmesini, zevcinin buna mukabil ne suretle vefakârlık gösterdiğini tasvir eden eser-i mezkûru küçük edibimizin bi'l-intihab tercüme eylemesi, metânet-i kalb ve zarâfet-i fikrine delâlet etmez mi?

İleride büyük bir adam olacağını gösteren Münir bir hazine-i mârifettir ki, şimdiki hâlde bile âsârının parlaklığından gözler kamaşıyor.

Feridun Beyefendi'ye gelince, bu çocuğun hiç de sinniyle mütenasip olmayan âsâr-ı bedîası, zihinlere durgunluk getiriyor. "Çocuklara Mahsus Gazete"nin 10 numaralı nüshasında münderic "Mini Mini Bir Seyahatnâme" nâm eseri, bâ-husus mezkûr gazetenin /271/ diğer nüshalarında gördüğüm "Bir Mâsumun Tazarruâtı" unvanlı eserleri cidden teemmüle şâyandır. Onları mütâlaa ederken müessiri karşımda teccessüm ettirdim. Mâsum çehresinde müşâhede ettiğim hazin tavır ve nigâhında gördüğüm mağmûmâne alâim eserlerin letâfetini nazarımda dü-bâlâ etti.

Doğrusunu isterseniz azizem bu çocuk asıl şaire oğlu şair olacaktır. İstimâl ettiği kelîmâtın parlaklığından başka, şive-i ifâdesinde bir tatlılık var. Sanki âlem-i dünyaya henüz kadem-nihâde olmadan vâlîdesi ona nigâh-ı şâirânesiyle bir nazar atf etmiş de bütün hissiyatını nakl eylemiş. Şâir sabimizin iktidar-ı /272/ kalemiyyesi de bundan neş'et etmiş. Şu kadar ki küçük şairin ihtisâsâtı da şahsı gibi hazin ve müessir!

Şimdi anlamak istediğim bir nokta varsa o da şu, çocuk hissiyatını mı, yoksa tahayyülâtını mı yazıyor?

Hülâsa her iki edibi de bir teyze sıfatıyla tahsin ve tebrik eder, Keramet Beyefendi'nin de büyük biraderleri gibi yetişmesini Cenâb-ı Hak'tan temenni eylerim efendim.

Hemşireniz Emine Semiye Binti Cevdet
3 Haziran 1313 (15 Haziran 1897)

/273/

Rumeli Hisarı
20 Haziran sene 1313/2 Temmuz 1897

VI. MEKTUP:

NİĞÂR HANIM'IN CEVABI*

Hemşire-i Kemâlat-perverim Efendim,

Bugün dest-i tevkîre aldığım kerem-nâme-i edibânelerinin mütâlaası gözlerimi dümu'-ı şâdi ile imlâ, kalbimi hiss-i iftihar ile tahrik, el-hâsıl bütün mevcudiyetimi fart-ı şâdi ile o derece mütehasis eylemiştir ki, şu arıza-i cevabiyemi bile ellerim râşedâr-ı teessür ve şükran olduğu hâlde yazıyorum sevgili hemşirem. O mektûb-ı vefa-üslûpta mâziye âit olan muhâkemât-ı hakimâneleri, efkârımı sinîn-i sâbıkaya ircâ ile vâkıf-ı mülâhazât-ı amîka eyledi. Umumiyet üzere /274/ mâziden hoşnudî ve hâlden iştikâ tabii gibi telakki olunur değil mi efendim?

Hâlbuki ben maziye düşündükçe müteellim olurum, eğer tabir-i caizse, iğtişâât-ı asabiyeye uğrırım. O kadar ki, zihnimde bile bir ihtilal hisseylerim. O derece ki, benim mazideki ıztırabâtımı tasvire muktedir bugün hiç bir kuvvet tasavvur edemem. Zâten o âlâm-ı müdhîşe-i mâziyeden bahse bile kendimde hiç bir vakit kuvvet bulamam azizem.

Tecârib-i hayat, ne büyük bir şeydir. Seneler geçtikçe insan hâdisat-ı âlem hakkında ta'mik-i fikr ede ede bir dereceye kadar efkârını /275/ sekâmatten kurtarmağa çalışır. Zaman olur ki muvaffak oldum zanneder. Sonra bir yeni tecrübe butlân-ı zehâbını isbâta medâr olur. Bir arzusun husûlü ekser zamanda bâdi-i saâdet olur. Fakat, o saâdet devam-ı arzu ile kaimdir. Binaenaleyh bir saâdete vüsûl için edilen teşebbüs ekser zamanda husûl-i maksattan ziyade kalbi mesut ettiği teslim olunmuş bir hakikattir. Zira, ekseriyetle saâdet anidir. Teşebbüsât ise bazen seneler ile devam ediyor.

Tecrübe hususunda mükteşebâtımın ziyadeliğinden bahsedemem. Mürüvvetkâr, zira tecrübeye vukuf ile görgü ile hâsıl olur. /276/ Hâlbuki benim gibi maskat-i re'sinden bir an bile infikak etmemiş bir âcizin görgüsü neden ibaret olabilir ki, tecârib-dîdelikten bahse cesaret etsin? Fakat, kalb-i beşeri değil ise de, kendi kalbimi olsun tedkik ede ede, tecrübe nâmına vasıl olduğum netice şudur ki, dünyada saâdet-i mahz, saâdet-i evlâddan ibarettir. Mütebâkisi ise hep indî, hep hayâlidir.

Beni çocuklarım mesut etti. Mesut olsunlar.

Vaktiyle de söylemiş olduğum vechile bana en evvel vâlidelik saâdetini ihsana vesile olan Münir'in tavrına, ciddiyetine bakar sevinirim. Genç ve tecrübesiz fikrinin bazı yanlış mütâlaâtını tashihe /277/ çalışarak lezzet-yâb olurum. Feridun'un yüzüne baktıkça, fitrî ve belki irsî olarak, nâsiyesinde bedîdâr olan âsâr-ı hüznü hayran kalırım. Fakat, gönlüm hasbe's-şefaka bu hüznün indifâ'ını arzu eder de, bu sebeple her şeyde itidali tavsiyeyi kendimce bir vazife addeyerim. Her hâli gibi bu çocuğun bi'l-cümle muharrerâtı hissîdir efendim. Kerâmet'i gözden geçiririm. O üst ü çâlâk çocuğun evzâ-i mâsumânesi hastalara karşı pâyânsız bir şefkat ibrâzına gösterdiği meyl, benim için zemzeme-i tuyûrdan daha ruh-perver olan makâlât-ı şâikânesi kalbime ezvâk-ı gayr-ı mütenâhiye bahş eder. Allah'ıma her dakika arz-ı /278/ şükran-ı bî-nihâye eylerim. Ve nev'-i beşer için vücûd-ı Vahdaniyete iman saâdetinden sonra bir saâdet-i diğerk var ise o da muhabbet-i evlâddan ibaret olduğunu kendi kendime teslim ile ömrümü her an savt-ı Samedâniyye-i ilâhiyeye tevdi' ederim.

Hemşire-i fazilet-perverim! Teşvikât-ı edibânelerine muhtaç olan çocuklarım hakkında râygân buyrulan iltifât-ı kerimânelerine nasıl teşekkür edeceğimi bilemem.

İtimat buyrulsun: Kıraat-ı mektâb-ı fâzilâneleri müddet-i hayatımın âvân-ı mesudesini teşkil etmiştir. Bâlâda mebhûsun anı olan cihet müstesna. Onun da miktarı pek çok değildir. /279/

Takdirât-ı âli-cenâbânelerine arz-ı şükran ile mahdum-ı fetânet-mevsumlarının dahi dil-hâh-ı ismet-penâhîleri vechile perver-şiyâb-ı kemal olmasını an-samîm Cenâb-ı Rabbü'l-âleminden temenni eylerim, fâzıla-i mürüvvet-mendim efendim.

Nigâr Binti Osman

* Nigâr Binti Osman, *Aks-i Sedâ*, İstanbul 1316/1899, s.164; İktitaf, s. 274-279.

KAYNAKÇA

- BEKİROĞLU, Nazan (1998): Şair Nigâr Hanım, İstanbul.
- BEKİROĞLU, Nazan (2005): "Bir Şaireye Mektuplar", Journal of Turkish Studies/Türklük Bilgisi Araştırmaları, Festschrift in Honor of Orhan Okay 1, Harvard University, USA., s. 143-170.
- Emine Semiye (1908): Sefâlet, İstanbul Hilal Matbaası, 1324/1908.
- Emine Semiye (1896): "Hemşire-i keremkârım efendim", Hanımlara Mahsus Gazete, Sayı 69, 1312.
- Emine Semiye, "İsmet-meabım sevgili hemşirem efendim", Hanımlara Mahsus Gazete, Sayı 119, 4 Temmuz 1313/16 Temmuz 1897.
- Emine Semiye (1918): "Muhterem Nigâr'ın Mezarı", Âti, 3 Mayıs 1918.
- Emine Semiye (1896/1): "Nigâr Hemşireciğim", Hanımlara Mahsus Gazete, Sayı 76.
- Emine Semiye (1896/2): "Sahibe-i fazl u irfan hemşireciğim", Hanımlara Mahsus Gazete, Sayı 88, 14 Teşrin-i sâni 1312/26 Kasım 1896, s. 3-5.
- Emine Semiye, İktitaf, Milli Ktp. Yz. A 2693, A4581, 4582.
- Emine Semiye, Kalem Tecrübeleri, Milli KTp. Yz. A A2685.
- KURNAZ, Şefika (2007): "Emine Semiye'nin Siyasal Portresi", 39. ICANAS, 10-15 Eylül 2007, Bildiri Özetleri Kitabı, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, s. 453-454.
- KURNAZ, Şefika (2007/1): "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Öncü Kadın Yazar: Emine Semiye", Uluslar arası Türklük Bilgisi Sempozyumu, 25-27 Nisan 2007, Erzurum.
- Nigâr Binti Osman (1899): Aks-i Sedâ, İstanbul 1316.
- Nigâr Binti Osman (1959): Hayat Hikâyem, İstanbul.
- Nigâr Binti Osman (1899): "Hemşire-i kemâlat-perverim efendim", Nigâr Binti Osman, Aks-i Sedâ, İstanbul 1316/1899, s.164.
- Nigâr Binti Osman (1896): "Vefâ-şîârım efendim hemşireciğim", Hanımlara Mahsus Gazete, Sayı 69, 27 Haziran 1312/9 Temmuz 1896, s. 3-4.
- TOROS, Taha (1992): Mazi Cenneti, İstanbul: İletişim Yayınları.